

Regeringens proposition

1980/81: 31

om godkännande av konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

beslutad den 9 oktober 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ANDERS DAHLGREN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner en konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Konventionen undertecknades av 33 stater vid ett miljöministersmöte inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) i november 1979. Enligt konventionen åtar sig de fördragsslutande staterna att begränsa och så långt möjligt gradvis minska och förhindra spridning av luftföroreningar. Konventionen innebär också att ett omfattande informationsutbyte och forskningssamarbete skall utvecklas när det gäller bl. a. åtgärder för att minska utsläpp av svavelföroreningar och andra luftföroreningar.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-09

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Dannel, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Proposition om godkännande av konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar

1 Inledning

Sedan slutet av 1960-talet har Sverige sökt få till stånd åtgärder på det internationella planet för att lösa problemet med luftföroreningar som sprider sig över långa avstånd och orsakar miljöproblem i andra länder. Ett viktigt exempel på sådana problem är försurningen av mark och vatten i bl. a. Sverige. Efter inledande studier inom organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) togs frågan upp i FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) i samband med förberedelserna för ett miljöministersmöte. Efter flera års förhandlingar kunde parterna enas om texten till en konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Under miljöministersmötet, vilket ägde rum i Genève den 13–15 november 1979, undertecknades konventionen av 33 länder, däribland Sverige, samt av de europeiska gemenskaperna (EG). Den engelska konventions-texten och en översättning till svenska bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende såsom *bilaga 1*.

Konventionen har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Försurningsproblemet i Sverige

Belastningen på miljön av de stora utsläppen av försurande ämnen från olika verksamheter är ett av de allvarigaste miljöproblemen. Huvudorsaken till försurningen är den svaveldioxid som släpps ut i luften vid förbrän-

ning av olja och kol samt vid olika industriella processer. F.n. släpps omkring 60 milj. ton svaveldioxid ut per år i Europa varav Sverige svarar för omkring 1 %. Av det försurande nedfallet i Sverige beräknas 70–80 % härröra från utländska källor. Även kväveföreningar utgör en väsentlig och troligen ökande andel av det sura nedfallet. Den ökade barrskogsplanteringen samt användningen av sura gödselmedel har vidare diskuterats som bidragande orsaker till den försurning som sker vid sidan av den naturliga utlakningen.

De försurande ämnena medför att markens och vattnens kemiska balans rubbas, vilket leder till att växter och djur påverkas. Genom försurning hämmas den biologiska aktiviteten, vilket bl.a. beror på att tillgången på växtnäringssämnen minskar. Med tilltagande försurning reduceras antalet organismer i ekosystemen. I en starkt försurad sjö saknas t.ex. fiskar. djur- och växtvärlden i övrigt är tydligt förändrad.

Miljöns motståndskraft mot försurande ämnen varierar i olika delar av landet, men är för huvuddelen av landet liten. År 1975 uppskattades antalet sura sjöar till omkring 10 000. Påfrestningarna blir i samband med snösmältningen och islossningen särskilt stora. Sannolikt kan numera 20 000 sjöar i samband med snösmältningen få så låga pH-värden från vattenytan och ner till två meters djup att den biologiska produktionen störs. Denna del av sjöarna omfattar strandzonen som är den viktigaste från biologisk synpunkt. Även vissa rinnande vatten är starkt påverkade av försurning-
en.

Utvecklingen i landet de senaste åren pekar mot att allt flera vatten kommer att försuras. Utförda mätningar visar att pH-värdena under åren 1977 och 1978 har varit 0,5 enheter lägre än fem år tidigare.

Försurningen påverkar även markens ekosystem. Inom områden nära större utsläpp kan märkas direkta skador på vegetationen i form av minskad tillväxt eller i svåra fall att vegetationen dör. En ökning av markens syraförråd leder vidare till utlakning av t.ex. aluminium och vissa tungmetaller, vilket i sin tur medför förorening av yt- och grundvatten.

Försurningens effekt på skogsproduktionen har ännu inte kunnat helt klarläggas bl. a. på grund av den långa tid det tar för skogens ekosystem att reagera på inverkan av försurande ämnen. Forskningsresultat tyder dock på att försurningen inverkar negativt på skogsproduktionen. De områden där effekterna först kan bli märkbara i större skala torde återfinnas inom delar av västkusten, där man finner en kombination av hög luftfuktighet, syradeposition och känsliga skogsjordar.

Bland de långväga gränsöverskridande luftföroreningarna intar de försurande ämnena en särställning genom att de orsakar så allvarliga miljöproblem. Även andra luftföroreningar som t.ex. sot, stoft, metaller och kolväten sprids med vindarna över nationsgränserna. Dessa ämnens miljörisker har dock ännu inte klarlagts i samma utsträckning. Ett fortsatt internationellt forskningssamarbete är viktigt för att dessa frågor skall kunna bli ytterligare belysta.

2.2 Nationella svenska åtgärder

Genom lagen (1968: 551) om begränsning av svavelhalten i eldningsolja infördes ett förbud mot förbränning inom landet av eldningsolja med högre svavelhalt än 2,5 viktprocent.

Riksdagen beslutade (prop. 1976/77: 3, JoU 1976/77: 4, rskr 1976/77: 24) den 24 november 1976 om ytterligare åtgärder för att motverka negativa effekter av svavelutsläpp. Beslutet innebär dels kraftfulla nationella åtgärder för att minska våra egna utsläpp, dels internationella initiativ för att förmå andra länder till motsvarande åtgärder.

Som målsättning för de svenska utsläppsbegränsningarna angavs att svavelutsläppen till år 1985 skall ha minskats till den nivå som gällde i början av 1950-talet. Samtidigt antogs en ny lag (1976: 1054) om svavelhaltigt bränsle. Enligt lagen får regeringen i fråga om fossilt bränsle meddela föreskrifter som gäller förbränning, handel, överlåtelse och import och som påkallas från miljöskyddssynpunkt. Med stöd av lagen har regeringen i förordningen (1976: 1055) om svavelhaltigt bränsle beslutat att utsläppen skall begränsas till högst 0,24 g svavel per megajoule bränsle, motsvarande eldningsolja med högst 1,0 viktprocent svavel, i hela Götaland samt Stockholms, Södermanlands, Värmlands och Örebro län.

Regeringen beslöt år 1979 att ändra förordningen om svavelhaltigt bränsle så att det område inom vilket utsläppen får uppgå till högst 0,24 g svavel per megajoule bränsle den 1 oktober 1981 utvidgas med Uppsala, Västmanlands, Gävleborgs och Kopparbergs län och den 1 oktober 1984 till att gälla hela landet. I fråga om begränsningen av svavelutsläppen från industrin angavs i prop. 1976/77: 3 att dessa utsläpp borde halveras fram till år 1985 och att det i första hand ankom på naturvårdsverket att med stöd av miljöskyddslagens bestämmelser vidta åtgärder för att detta syfte skulle uppnås.

Riksdagsbeslutet år 1976 innebar också att åtgärder skulle vidtas för att restaurera redan försurade sjöar och vattendrag genom kalkning. Riksdagen har ställt 10 milj. kr. om året till fiskeristyrelsens förfogande för en försöksverksamhet med statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. Statsbidrag utgår normalt med 75% av de godkända kostnaderna. Om särskilda skäl föreligger kan dock statsbidraget i enstaka fall utgå med högre bidragsprocent. Vid beräkning av bidrag tas hänsyn till den betydelse kalkningen har för allmänhetens fritidsliske eller för bevarande av ett växt- eller djurbestand vilket framstår som värdefullt från vetenskaplig eller annan allmän synpunkt. De närmare bestämmelserna framgår av förordningen (1976: 1056) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag.

Regeringen uppdrog år 1979 åt fiskeristyrelsen och statens naturvårdsverk att i samarbete sammanställa och utvärdera erfarenheterna av den pågående försöksverksamheten. I en första rapport betecknas resultaten av de hittills utförda kalkningsprojekten som goda framför allt från fiske-

synpunkt. I prop. 1979/80: 100 (bil. 13 s. 153) föreslog därför regeringen en höjning av anslaget till 15 milj. kr. för budgetåret 1980/81 vilket också blev riksdagens beslut. Den korta försöksperioden har dock inte medgett några långtgående slutsatser rörande de ekologiska effekterna av kalkningen. Regeringen har uppdragit åt fiskeristyrelsen att före den 1 juni 1981 lämna en samlad redovisning av försöksverksamheten.

2.3 Internationellt samarbete

Behovet av internationellt samarbete rörande luftföroreningar som sprider sig över långa avstånd togs för första gången upp från svensk sida i slutet av 1960-talet. Vid FN:s miljökonferens i Stockholm år 1972 framlades en specialstudie i frågan. Det visade sig emellertid att andra länder ifrågasatte dels att svavelföreningar spreds från deras territorier till Sverige, dels att miljöproblemen i svenska sjöar berodde på svavelnedfall. Miljökonferensen behandlade därför inte svavelfrågan närmare, men godkände en för det framtida arbetet viktig princip, nämligen att stater är skyldiga att se till att verksamheter inom deras territorium eller kontroll inte förorsakar miljöskador på andra länders territorier (principdeklarationens punkt 21). Miljöskyddskonventionen den 19 februari 1974 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige utgör ett konkret exempel på tillämpningen av nämnda princip.

I syfte att få till stånd enighet om grundläggande fakta beslöt OECD:s miljökommitté om en gemensam mellanstatlig studie om spridningen av luftföroreningar, vilken genomfördes åren 1972–1975. Studien bekräftade i allt väsentligt de svenska påståendena. Kvantitativa uppgifter kunde lämnas på hur stora mängder svavelföreningar som spreds mellan olika länder. Effekterna på sjöar och vattendrag kartlades liksom andra miljö- och hälsoproblem, som kan uppkomma på grund av svavelutsläppen. Bland dessa kan nämnas minskad skogstillväxt och annan påverkan på vegetationen, rostskador, skador på byggnader och kulturella minnesmärken samt hälsoeffekter. I en andra, ännu pågående etapp studerar OECD frågan om vilka åtgärder som kan vidtas, hur mycket de skulle kosta och vilka minskade skador de skulle kunna leda till. Den första OECD-studien visade att problemet i hög grad berör både Väst- och Östeuropa. Sverige får exempelvis stora mängder svavelföreningar från såväl Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland som från Tyska demokratiska republiken och Polen. I detta läge var det naturligt för Sverige att ta upp frågan i ECE och kräva gemensamma åtgärder. Parallellt påbörjade Sverige dessutom ett antal bilaterala kontakter. I ett samarbetsavtal på miljövårdsrådet med Tyska demokratiska republiken åtog sig de båda länderna att vidta åtgärder för att minska luftföroreningen. Inom ramen för ett samarbetsavtal med EG-kommissionen har föreslagna EG-direktiv om svavelhalten i eldningsolja diskuterats.

År 1976 föreslog Sovjetunionen att tre s.k. alleuropeiska kongresser, varav en om miljövård, skulle hållas som ett led i uppföljningen av konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, vilken avslutades i Helsingfors. Förslaget behandlades inom ECE varvid Sverige i början av år 1977 framförde tanken på en konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar vilken skulle kunna undertecknas på ett alleuropeiskt miljöministermöte.

Först år 1978 kunde emellertid de egentliga förhandlingarna ta sin början sedan ECE:s årssession beslutat att ett eventuellt miljöministermöte främst skulle behandla långväga gränsöverskridande luftföroreningar samt resurssnål teknik. Förberedelserna skedde i nära samarbete mellan Sverige och Norge och breddades efter kontakter med Danmark, Finland och Island. I det fortsatta arbetet uppträdde de fem nordiska länderna gemensamt. Det nordiska samarbetet kom bl.a. till uttryck i ett gemensamt nordiskt konventionsförslag vilket kom att ligga till grund för förhandlingsarbetet.

Förhandlingsarbetet blev intensivt med en rad möten dels i form av möten med en särskild expertgrupp, dels i form av specialmöten med ECE:s miljökommitté. Enligt etablerad konventionspraxis hade det nordiska förslaget uppdelats i en ramkonvention samt en bilaga vilken behandlade åtgärder mot luftföroreningar orsakade av svavelföreningar. Ramkonventionen kunde genomdrivas efter omfattande revideringar. Bilagan fick däremot lov att tills vidare ersättas med en resolution enligt vilken staterna åtar sig att prioritera frågan om svavel. Konventionstexten slutjusterades vid ECE:s årssession i april 1979 och miljöministermötet kunde därmed inkallas i november samma år. Vid miljöministermötet, som avhölls den 13–15 november 1979, undertecknades konventionen av representanter för så gott som samtliga deltagande stater.

2.4 Konventionens huvudsakliga innehåll m. m.

Konventionens grundläggande åtagande finns i artikel 2 som säger att "de avtalsslutande parterna ... skall bemöda sig om att begränsa och så långt möjligt gradvis minska och förhindra luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar". För att uppnå detta skall parterna, enligt artikel 6, "använda bästa tillgängliga teknik, som är ekonomiskt möjlig". Inom ramen för konventionen skall parterna vidare gemensamt "utarbета riktlinjer och strategier som kan användas som medel i bekämpningen av utsläpp av luftförorenande ämnen" (artikel 3). På begäran skall vidare konsultationer äga rum mellan parter som planerar eller genomför åtgärder som kan ge ett betydande tillskott till långväga gränsöverskridande luftföroreningar och parter som berörs av dessa föroreningar (artikel 5).

Som stöd för nationella eller gemensamma beslut om åtgärder enligt

artiklarna 2, 3, 5 och 6 skall parterna upprätta ett omfattande informationsutbyte och forskningssamarbete (artiklarna 4, 7, 8, 9). Samarbetet berör främst tre områden: åtgärder för att minska utsläpp av svavelföreningar och andra viktigare luftföroreningar, undersökningar av spridningen av luftföroreningar över långa avstånd samt studier av effekter av dessa luftföroreningar på hälsa och miljö. Informationsutbytet och forsknings-samarbetet har sin största betydelse för att få fram ett av alla parter gemensamt accepterat kunskapsunderlag för de fortsatta förhandlingarna om åtgärder.

Representanter för de avtalsslutande parterna skall, inom ramen för ECE, bilda konventionens verkställande organ med främsta uppgift att granska tillämpningen av konventionen (artikel 10). ECE skall fungera som konventionens sekretariat (artikel 11). Under förberedelsarbetet har Sverige lagt stor vikt vid att konventionen får ett effektivt sekretariat. Miljöministermötet uppmärksammade denna fråga i en särskild paragraf i den i övrigt helt formella och mycket kortfattade mötesrapporten.

Artikel 12 öppnar en möjlighet för tillägg till konventionen. Sådana tillägg måste godkännas enhälligt. Enligt artikel 13 skall tvister biläggas genom förhandlingar eller annan av parterna godkänd metod.

Efter undertecknandet, som skedde i Genève under miljöministermötet, (artikel 14), skall konventionen ratificeras (artikel 15) och den träder i kraft 90 dagar efter det att 24 anslutningar uppnåtts (artikel 16).

I en separat av miljöministermötet enhälligt antagen resolution förbinder sig de stater som undertecknat konventionen att så snart som möjligt inleda en provisorisk tillämpning av konventionen och att i möjligaste mån uppfylla de förpliktelser som konventionen ålägger dem i avvaktan på dess ikraftträdande. ECE skall ställa nödvändiga sekretariatsresurser till förfogande för arbetet. Utan dröjsmål skall signatärstaterna samordna riktlinjer och strategier för att minska och förebygga långväga gränsöverskridande luftföroreningar samt ge högsta prioritet åt färdigställande av ett dokument som redovisar varje stats åtgärder för bekämpning av luftförorening förorsakad av svavelföreningar.

Konventionstexten har remissbehandlats. I remissyttrandena framhålls betydelsen av att kraftfulla åtgärder vidtas för att motverka den tilltagande föroreningen. Ett stort antal remissinstanser välkomnar konventionen och alla, som yttrat sig däröver, tillstyrker en svensk ratificering. De många kommentarerna till hur konventionen bör tillämpas bör vara av värde för det framtida svenska arbetet i konventionens verkställande organ.

2.5 Konventionens tillämpning

Konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar innebär att praktiskt taget alla stater i Europa och Nordamerika i en folkrättsligt bindande form åtagit sig att bekämpa utsläpp av luftföroreningar som

sprider sig över gränserna. Enligt min bedömning är detta ett mycket viktigt steg för att i praktisk handling omsätta den tidigare åberopade punkten 21 i principdeklarationen från FN:s miljökonferens i Stockholm år 1972. Konventionen utgör en grund för praktiska åtgärder för att komma till rätta med problem som orsakas av svavelutsläpp och för utredning av behövliga åtgärder beträffande andra långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Eftersom konventionens åtaganden är allmänt formulerade blir uppföljningen ytterst viktig. Endast genom ett effektivt uppföljningsarbete torde konventionen komma att leda till någon större minskning av det svavelnedfall i Sverige som härrör från källor i andra länder.

Inom ramen för ECE har den provisoriska tillämpningen av konventionen redan inletts bl. a. genom tillskapandet av ett interimistiskt verkställande organ (IEB). Sverige deltar aktivt i arbetet inom IEB och de expertgrupper som arbetar med olika delar av problemen.

En förutsättning för det framgångsrika förhandlingsarbetet har varit att Sverige kunnat visa att vi har vidtagit långtgående åtgärder för att minska våra egna utsläpp av svavelföreningar. Detta faktum har gett trovärdighet och tyngd åt det svenska förhandlingsarbetet. Det är därför nu också angeläget att Sverige så snart som möjligt ratificerar konventionen. Även i det fortsatta förhandlingsarbetet är det av avgörande betydelse att Sverige kan redovisa en miljöpolitik och en energipolitik som ger trovärdighet åt våra förslag beträffande tillämpningen av konventionen. En svensk anslutning till konventionen torde kunna ske utan att riksdagen behöver medverka till någon ytterligare lagstiftning på området. Konventionens bestämmelser står i överensstämmelse med de allmänna regler som finns i berörd svensk lagstiftning, dvs. främst miljöskyddslagen och lagen om svavelhaltigt bränsle. Kravet i artikel 6 att bästa möjliga teknik som är ekonomiskt möjlig skall användas överensstämmer med tillåtlighetsreglerna i miljöskyddslagen. Detta innebär i detta avseende att kraven på utsläpps begränsande åtgärder kan komma att skärpas i takt med den tekniska utvecklingen.

Enligt konventionen skall ett omfattande informationsutbyte och forskningssamarbete upprättas. Jag räknar härvid för Sveriges del med att den forskning m. m. som erfordras skall kunna utföras inom ramen för den forsknings- och undersökningsverksamhet i övrigt som bedrivs av berörda myndigheter och andra organ och med anlitande av de anslag som står till dessa organs förfogande. Sveriges kostnader för medverkan i konventionen bör i den mån de inte bestrids från andra anslag täckas från tionde huvudtitelns förslagsanslag Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution

The Parties to the present Convention,

Determined to promote relations and co-operation in the field of environmental protection,

Aware of the significance of the activities of the United Nations Economic Commission for Europe in strengthening such relations and co-operation, particularly in the field of air pollution including long-range transport of air pollutants.

Recognizing the contribution of the Economic Commission for Europe to the multilateral implementation of the pertinent provisions of the Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe,

Cognizant of the references in the chapter on environment of the Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe calling for co-operation to control air pollution and its effects, including long-range transport of air pollutants, and to the development through international co-operation of an extensive programme for the monitoring and evaluation of long-range transport of air pollutants, starting with sulphur dioxide and with possible extension to other pollutants,

Considering the pertinent provisions of the Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, and in particular principle 21, which expresses the common conviction that the States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies, and the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction,

Recognizing the existence of possible adverse effects, in the short and long term, of air pollution including transboundary air pollution,

Concerned that a rise in the level of emissions of air pollutants within the region as forecast may increase such adverse effects,

Recognizing the need to study the implications of the long-range transport of air pollutants and the need to seek solutions for the problems identified,

Affirming their willingness to reinforce active international co-operation to develop appropriate national policies and by means of exchange of information, consultation, research and monitoring, to co-ordinate national action for combating air pollution including long-range transboundary air pollution.

Have agreed as follows:

DEFINITIONS

Article 1

For the purposes of the present Convention:

(a) "air pollution" means the introduction by man, directly or indirectly, of substances or energy into the air resulting in deleterious effects of such a nature as to endanger human health, harm living resources and ecosystems and material property and impair or interfere with amenities and other

legitimate uses of the environment, and "air pollutants" shall be construed accordingly;

(b) "long-range transboundary air pollution" means air pollution whose physical origin is situated wholly or in part within the area under the national jurisdiction of one State and which has adverse effects in the area under the jurisdiction of another State at such a distance that it is not generally possible to distinguish the contribution of individual emission sources or groups of sources.

FUNDAMENTAL PRINCIPLES

Article 2

The Contracting Parties, taking due account of the facts and problems involved, are determined to protect man and his environment against air pollution and shall endeavour to limit and, as far as possible, gradually reduce and prevent air pollution including long-range transboundary air pollution.

Article 3

The Contracting Parties, within the framework of the present Convention, shall by means of exchanges of information, consultation, research and monitoring, develop without undue delay policies and strategies which shall serve as a means of combating the discharge of air pollutants, taking into account efforts already made at national and international levels.

Article 4

The Contracting Parties shall exchange information on and review their policies, scientific activities and technical measures aimed at combating, as far as possible, the discharge of air pollutants which may have adverse effects, thereby contributing to the reduction of air pollution including long-range transboundary air pollution.

Article 5

Consultations shall be held, upon request, at an early stage between, on the one hand, Contracting Parties which are actually affected by or exposed to a significant risk of long-range transboundary air pollution and, on the other hand, Contracting Parties within which and subject to whose jurisdiction a significant contribution to long-range transboundary air pollution originates, or could originate, in connexion with activities carried on or contemplated therein.

AIR QUALITY MANAGEMENT

Article 6

Taking into account articles 2 to 5, the ongoing research, exchange of information and monitoring and the results thereof, the cost and effectiveness of local and other remedies and, in order to combat air pollution, in particular that originating from new or rebuilt installations, each Contracting Party undertakes to develop the best policies and strategies including air quality management systems and, as part of them, control measures compatible with balanced development, in particular by using the best available technology which is economically feasible and low- and non-waste technology.

RESEARCH AND DEVELOPMENT

Article 7

The Contracting Parties, as appropriate to their needs, shall initiate and co-operate in the conduct of research into and/or development of:

(a) existing and proposed technologies for reducing emissions of sulphur compounds and other major air pollutants, including technical and economic feasibility, and environmental consequences;

(b) instrumentation and other techniques for monitoring and measuring emission rates and ambient concentrations of air pollutants;

(c) improved models for a better understanding of the transmission of long-range transboundary air pollutants;

(d) the effects of sulphur compounds and other major air pollutants on human health and the environment, including agriculture, forestry, materials, aquatic and other natural ecosystems and visibility, with a view to establishing a scientific basis for dose/effect relationships designed to protect the environment;

(e) the economic, social and environmental assessment of alternative measures for attaining environmental objectives including the reduction of long-range transboundary air pollution;

(f) education and training programmes related to the environmental aspects of pollution by sulphur compounds and other major air pollutants.

EXCHANGE OF INFORMATION

Article 8

The Contracting Parties, within the framework of the Executive Body referred to in article 10 and bilaterally, shall, in their common interests, exchange available information on:

(a) data on emissions at periods of time to be agreed upon, of agreed air pollutants, starting with sulphur dioxide, coming from grid-units of agreed size; or on the fluxes of agreed air pollutants, starting with sulphur dioxide, across national borders, at distances and at periods of time to be agreed upon;

(b) major changes in national policies and in general industrial development, and their potential impact, which would be likely to cause significant changes in long-range transboundary air pollution;

(c) control technologies for reducing air pollution relevant to long-range transboundary air pollution;

(d) the projected cost of the emission control of sulphur compounds and other major air pollutants on a national scale;

(e) meteorological and physico-chemical data relating to the processes during transmission;

(f) physico-chemical and biological data relating to the effects of long-range transboundary air pollution and the extent of the damage¹ which these data indicate can be attributed to long-range transboundary air pollution;

(g) national, subregional and regional policies and strategies for the control of sulphur compounds and other major air pollutants.

¹ The present Convention does not contain a rule on State liability as to damage.

IMPLEMENTATION AND FURTHER DEVELOPMENT OF THE CO-OPERATIVE PROGRAMME FOR THE MONITORING AND EVALUATION OF THE LONG-RANGE TRANSMISSION OF AIR POLLUTANTS IN EUROPE

Article 9

The Contracting Parties stress the need for the implementation of the existing "Co-operative programme for the monitoring and evaluation of the long-range transmission of air pollutants in Europe" (hereinafter referred to as EMEP) and, with regard to the further development of this programme, agree to emphasize:

(a) the desirability of Contracting Parties joining in and fully implementing EMEP which, as a first step, is based on the monitoring of sulphur dioxide and related substances;

(b) the need to use comparable or standardized procedures for monitoring whenever possible;

(c) the desirability of basing the monitoring programme on the framework of both national and international programmes. The establishment of monitoring stations and the collection of data shall be carried out under the national jurisdiction of the country in which the monitoring stations are located;

(d) the desirability of establishing a framework for a co-operative environmental monitoring programme, based on and taking into account present and future national, subregional, regional and other international programmes;

(e) the need to exchange data on emissions at periods of time to be agreed upon, of agreed air pollutants, starting with sulphur dioxide, coming from grid-units of agreed size; or on the fluxes of agreed air pollutants, starting with sulphur dioxide, across national borders, at distances and at periods of time to be agreed upon. The method, including the model, used to determine the fluxes, as well as the method, including the model, used to determine the transmission of air pollutants based on the emissions per grid-unit, shall be made available and periodically reviewed, in order to improve the methods and the models;

(f) their willingness to continue the exchange and periodic updating of national data on total emissions of agreed air pollutants, starting with sulphur dioxide;

(g) the need to provide meteorological and physico-chemical data relating to processes during transmission;

(h) the need to monitor chemical components in other media such as water, soil and vegetation, as well as a similar monitoring programme to record effects on health and environment;

(i) the desirability of extending the national EMEP networks to make them operational for control and surveillance purposes.

EXECUTIVE BODY

Article 10

1. The representatives of the Contracting Parties shall, within the framework of the Senior Advisers to ECE Governments on Environmental Problems, constitute the Executive Body of the present Convention, and shall meet at least annually in that capacity.

2. The Executive Body shall:

- (a) review the implementation of the present Convention;
- (b) establish, as appropriate, working groups to consider matters related to the implementation and development of the present Convention and to this end to prepare appropriate studies and other documentation and to submit recommendations to be considered by the Executive Body;
- (c) fulfil such other functions as may be appropriate under the provisions of the present Convention.

3. The Executive Body shall utilize the Steering Body for the EMEP to play an integral part in the operation of the present Convention, in particular with regard to data collection and scientific co-operation.

4. The Executive Body, in discharging its functions, shall, when it deems appropriate, also make use of information from other relevant international organizations.

SECRETARIAT

Article 11

The Executive Secretary of the Economic Commission for Europe shall carry out, for the Executive Body, the following secretariat functions:

- (a) to convene and prepare the meetings of the Executive Body;
- (b) to transmit to the Contracting Parties reports and other information received in accordance with the provisions of the present Convention;
- (c) to discharge the functions assigned by the Executive Body.

AMENDMENTS TO THE CONVENTION

Article 12

1. Any Contracting Party may propose amendments to the present Convention.

2. The text of proposed amendments shall be submitted in writing to the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall communicate them to all Contracting Parties. The Executive Body shall discuss proposed amendments at its next annual meeting provided that such proposals have been circulated by the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe to the Contracting Parties at least ninety days in advance.

3. An amendment to the present Convention shall be adopted by consensus of the representatives of the Contracting Parties, and shall enter into force for the Contracting Parties which have accepted it on the ninetieth day after the date on which two-thirds of the Contracting Parties have deposited their instruments of acceptance with the depositary. Thereafter, the amendment shall enter into force for any other Contracting Party on the ninetieth day after the date on which that Contracting Party deposits its instrument of acceptance of the amendment.

SETTLEMENT OF DISPUTES

Article 13

If a dispute arises between two or more Contracting Parties to the present Convention as to the interpretation or application of the Convention, they shall seek a solution by negotiation or by any other method of dispute settlement acceptable to the parties to the dispute.

SIGNATURE

Article 14

1. The present Convention shall be open for signature at the United Nations Office at Geneva from 13 to 16 November 1979 on the occasion of the High-level Meeting within the framework of the Economic Commission for Europe on the Protection of the Environment, by the member States of the Economic Commission for Europe as well as States having consultative status with the Economic Commission for Europe, pursuant to paragraph 8 of Economic and Social Council resolution 36 (IV) of 28 March 1947, and by regional economic integration organizations, constituted by sovereign States members of the Economic Commission for Europe, which have competence in respect of the negotiation, conclusion and application of international agreements in matters covered by the present Convention.

2. In matters within their competence, such regional economic integration organizations shall, on their own behalf, exercise the rights and fulfil the responsibilities which the present Convention attributes to their member States. In such cases, the member States of these organizations shall not be entitled to exercise such rights individually.

RATIFICATION, ACCEPTANCE, APPROVAL AND ACCESSION

Article 15

1. The present Convention shall be subject to ratification, acceptance or approval.

2. The present Convention shall be open for accession as from 17 November 1979 by the States and organizations referred to in article 14, paragraph 1.

3. The instruments of ratification, acceptance, approval or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations, who will perform the functions of the depositary.

ENTRY INTO FORCE

Article 16

1. The present Convention shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the twenty-fourth instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2. For each Contracting Party which ratifies, accepts or approves the present Convention or accedes thereto after the deposit of the twenty-fourth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Convention shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit by such Contracting Party of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

WITHDRAWAL

Article 17

At any time after five years from the date on which the present Convention has come into force with respect to a Contracting Party, that Contracting Party may withdraw from the Convention by giving written notification to the depositary. Any such withdrawal shall take effect on the ninetieth day after the date of its receipt by the depositary.

AUTHENTIC TEXTS

Article 18

The original of the present Convention, of which the English, French and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto, have signed the present Convention.

DONE at Geneva, this thirteenth day of November, one thousand nine hundred and seventy-nine.

RESOLUTION ON LONG-RANGE TRANSBOUNDARY AIR POLLUTION

The Signatories to the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution of 13 November 1979,

1. *Decide* that they shall, within the framework of the Economic Commission for Europe and the Senior Advisers to ECE Governments on Environmental Problems, initiate, as soon as possible and on an interim basis, the provisional implementation of the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution; they undertake to carry out the obligations arising from the Convention to the maximum extent possible pending its entry into force;

2. *Agree* that the necessary authority should be given to the Economic Commission for Europe and to its Executive Secretary to provide for a sufficient secretariat and, in the framework of the existing budgetary structure, for the appropriate financial means;

3. *Further decide* to develop without delay further co-operation in problem areas within the scope of the Convention. In particular they will seek to bring closer together their policies and strategies for combating air pollution including long-range transboundary air pollution;

4. *Declare* that such strategies and policies shall be aimed at limiting and as far as possible gradually reducing and preventing air pollution, including long-range transboundary air pollution. These shall be implemented progressively and the designated competent body shall review regularly the progress achieved at national level. To this end the signatories will attach highest priority to the completion of a document setting out the strategies and policies of each of the signatories for the abatement of air pollution caused by sulphur compounds.

Konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar*Parterna i denna konvention*

*som är fast beslutna att främja förbindelser och samarbete inom miljö-
vårdsområdet,*

som är medvetna om betydelsen av verksamheten inom Förenta Nationernas Ekonomiska Kommission för Europa för att stärka sådana förbindelser och sådant samarbete, i synnerhet beträffande luftföroreningar, innefattande långväga spridning av luftföroreningar,

som erkänner det bidrag som Ekonomiska Kommissionen för Europa har lämnat till ett multilateralt genomförande av tillämpliga bestämmelser i den Europeiska Säkerhets- och Samarbetskonferensens slutakt,

som är medvetna om de delar av miljökapitlet i slutakten till den Europeiska Säkerhets- och Samarbetskonferensen, som påkallar samarbete för att kontrollera luftföroreningar och dessas följder, innefattande långväga spridning av luftföroreningar, och utveckling, genom internationellt samarbete, av ett omfattande program för övervakning och utvärdering av långväga spridning av luftföroreningar, i första hand svaveldioxid och möjligen även andra föroreningar.

som beaktar de tillämpliga bestämmelserna i den av Förenta Nationernas Konferens om den mänskliga miljön antagna deklarationen och särskilt artikel 21, som uttrycker den allmänna övertygelsen, i enlighet med Förenta Nationernas stadga och internationella rättsprinciper, att stater har suverän rätt att utnyttja sina egna tillgångar enligt sin egen miljöpolitik samt ansvaret för att den verksamhet som ligger inom deras jurisdiktion eller under deras kontroll inte förorsakar skada på andra staters miljö eller på områden, som ligger utanför den nationella jurisdiktionen.

som erkänner förekomsten av eventuella skadeverkningar på kort eller lång sikt av luftföroreningar, innefattande gränsöverskridande luftföroreningar,

som känner oro för att en ökning av utsläppen av luftföroreningar inom området kan leda till en ökning av sådana skadeverkningar,

som erkänner behovet av att studera tillämpningen av långväga transport av luftföroreningar och behovet att söka lösa de problem som redovisats,

som bekräftar sin vilja att aktivt stärka internationellt samarbete för att utarbeta lämplig nationell politik och genom informationsutbyte, konsultationer, forskning och övervakning, samordna nationella åtgärder för bekämpning av luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar,

har överenskommit om följande:

DEFINITIONER

Artikel 1

I denna konvention avses med:

a) "luftförorening" människans direkta eller indirekta tillförsel av ämnen eller energi till luften, vilket leder till skadeverkningar av sådan natur att de kan innebära risker för människans hälsa, skada levande resurser och ekosystem och materiell egendom samt skada eller inkräkta på de icke-ekonomiska värden som miljön kan erbjuda och på ett rättmätigt utnyttjande av den; "luftföroreningar" definieras på motsvarande sätt:

b) "långväga gränsöverskridande luftförorening" luftförorening vars fysiska ursprung helt eller delvis är beläget inom området under en stats nationella jurisdiktion och som har skadeverkan på ett område under en annan stats jurisdiktion, vilken är belägen på ett sådant avstånd att det i regel inte är möjligt att urskilja utsläpp som kommer ifrån enskilda eller grupper av källor.

GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSER

Artikel 2

De avtalsslutande parterna, som tar vederbörlig hänsyn till berörda fakta och problem, är fast beslutna att skydda människan och hennes miljö mot luftföroreningar och skall bemöda sig om att begränsa och så långt som

möjligt gradvis minska och förhindra luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Artikel 3

De avtalsslutande parterna skall inom ramen för denna konvention genom informationsutbyte, konsultationer, forskning och övervakning utan otillbörlig försening utarbeta åtgärdsprogram och strategier som kan användas som medel i bekämpningen av utsläpp av luftföroreningar, med hänsynstagande till de ansträngningar som redan gjorts nationellt och internationellt.

Artikel 4

De avtalsslutande parterna skall granska och utbyta information om åtgärdsprogram, vetenskaplig verksamhet och teknik för att så långt som möjligt bekämpa utsläpp av luftföroreningar, som kan ha skadlig verkan, och därigenom bidra till en minskning av luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Artikel 5

Konsultationer skall på begäran äga rum på ett tidigt stadium mellan å ena sidan avtalsslutande parter som verkligen berörs av eller utsätts för en betydande risk för långväga gränsöverskridande luftföroreningar och å andra sidan avtalsslutande parter inom vilkas områden och jurisdiktion ett betydande tillskott till långväga gränsöverskridande luftföroreningar har eller skulle kunna ha sitt ursprung i samband med där genomförda eller planerade åtgärder.

LUFTVÅRDANDE ÅTGÄRDER

Artikel 6

Med beaktande av artiklarna 2–5, pågående forskning, informationsutbyte och övervakning samt resultaten härav, kostnaderna för och effektiviteten hos lokala och andra åtgärder och i syfte att bekämpa luftföroreningar, särskilt de som härstammar från nya eller ombyggda anläggningar, åtar sig varje avtalsslutande part att utarbeta bästa möjliga åtgärdsprogram och strategier, vilka innefattar administrativa system för luftkvalitet och, som en del därav, begränsningsåtgärder, vilka är förenliga med en balanserad utveckling, särskilt genom att använda bästa tillgängliga teknik, som är ekonomiskt möjlig, samt resurssnål teknik.

FORSKNING OCH UTVECKLING

Artikel 7

De avtalsslutande parterna skall enligt sina behov dels inleda forskning och/eller utveckling rörande följande punkter och dels samarbeta i fråga om denna forskning och utveckling:

a) Existerande och planerad teknik för att minska utsläpp av svavelföroreningar och andra viktigare luftföroreningar, innefattande teknisk och ekonomisk genomförbarhet samt följder med avseende på miljön;

b) instrument och annan teknik för övervakning och mätning av utsläppsnivåer och koncentration av luftföroreningar i omgivningen;

c) förbättrade modeller för att öka kunskapen om överföring av långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

d) den effekt som svavelföreningar och andra viktigare luftföroreningar har på den mänskliga hälsan och miljön, vilken innefattar jordbruk, skogsbruk, material, vatten- och andra naturliga ekosystem och siktförhållanden, i syfte att, för att skydda miljön, lägga en vetenskaplig grund för sambandet mellan olika föroreningsdoser och deras effekter;

e) ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser av alternativa åtgärder för att uppnå mål på miljöområdet, innefattande en minskning av långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

f) utbildningsprogram som behandlar miljöaspekter på förorening genom svavelföreningar och andra viktigare luftföroreningar.

INFORMATIONSUTBYTE

Artikel 8

De avtalsslutande parterna skall, inom ramen för det verkställande organ som hänvisas till i artikel 10 samt bilateralt, i ömsesidigt intresse utbyta tillgänglig information om:

a) data rörande antingen utsläpp under överenskomna tidsperioder av utvalda luftföroreningar, i första hand svaveldioxid, från områden av överenskommen storlek eller flödet av utvalda luftföroreningar, i första hand svaveldioxid, över de nationella gränserna, vid avstånd och tidsperioder vilka överenskommits;

b) viktigare förändringar i den nationella miljöpolitiken och i den allmänna industriutvecklingen och dessas potentiella effekter, som troligtvis kan leda till betydande förändringar av långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

c) teknik för att minska luftföroreningar som är av betydelse för långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

d) de uppskattade kostnaderna för begränsning av utsläpp av svavelföreningar och andra viktiga luftföroreningar på nationell nivå;

e) meteorologiska och fysisk-kemiska data om processen vid spridningen;

f) fysisk-kemiska och biologiska data om verkan av långväga gränsöverskridande luftföroreningar och omfattningen av den skada¹ som att döma av dessa data kan tillskrivas långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

g) enskilda länders och olika ländergruppers åtgärdsprogram och strategier för begränsning av svavelföreningar och andra viktigare luftföroreningar.

TILLÄMPNING OCH VIDAREUTVECKLING AV SAMARBETS-PROGRAMMET FÖR ÖVERVAKNING OCH VÄRDERING AV LÅNGVÄGA TRANSPORT AV LUFTFÖRORENINGAR I EUROPA

Artikel 9

De avtalsslutande parterna betonar behovet av tillämpningen av det föreliggande "samarbetsprogrammet för övervakning och värdering av långväga transport av luftföroreningar i Europa" (här nedan kallat EMEP) och överenskommer i fråga om detta programs vidareutveckling om att betona:

¹ Denna konvention innehåller inte någon föreskrift om ansvarsskyldighet för stater då det gäller skada.

a) det önskvärda i att de avtalsslutande parterna deltar och fullständigt tillämpar EMEP vilket som ett första steg grundar sig på övervakning av svaveldioxid och närliggande ämnen;

b) behovet av att när så är möjligt använda jämförbara eller standardiserade tillvägagångssätt för övervakning;

c) det önskvärda i att lägga övervakningsprogrammet inom ramen för såväl internationella som nationella program. Upprättandet av övervakningsstationer och insamlingen av data skall utföras under det lands juridiction i vilket övervakningsstationerna befinner sig;

d) det önskvärda i att fastställa en ram för ett samordnat miljöövervakningsprogram, som grundar sig på och är upprättat med hänsyn till nuvarande och framtida nationella och internationella program;

e) behovet av att utbyta data om antingen utsläpp av utvalda luftföroreningar, i första hand svaveldioxid, under överenskomna tidsperioder från områden av överenskommen storlek eller om flödet av utvalda luftföroreningar, i första hand svaveldioxid, över de nationella gränserna vid avstånd och under tidsperioder vilka överenskommits. Metoden, innefattande modellen, som används att bestämma flödet, liksom den metod, innefattande modellen, för bestämning av överföring av luftföroreningar vid utsläpp från områden av överenskommen storlek, skall göras tillgänglig och granskas periodvis för att förbättra metoderna och modellerna;

f) sin vilja att fortsätta utbyte och periodisk uppdatering av nationella data om de totala utsläppen av utvalda luftföroreningar, i första hand svaveldioxid;

g) behovet av att tillhandahålla meteorologiska och fysisk-kemiska data rörande processer under luftföroreningars spridning;

h) behovet av att övervaka kemiska beståndsdelar i andra media som vatten, jord och vegetation såväl som ett liknande övervakningsprogram för att registrera verkan på hälsa och miljö;

i) det önskvärda i att utvidga de nationella till EMEP anslutna stationsnäten så att de kan användas för övervakning.

VERKSTÄLLANDE ORGAN

Artikel 10

1. Representerarna för de avtalsslutande parterna skall inom ramen för Förenta Nationernas Ekonomiska Kommissions för Europa (ECE:s) miljökommitté bilda denna konventions verkställande organ och skall sammanträda minst en gång per år i denna egenskap.

2. Det verkställande organet skall:

a) granska tillämpningen av denna konvention;

b) vid behov upprätta arbetsgrupper, vilka skall behandla frågor rörande tillämpningen och utvecklingen av denna konvention samt för detta ändamål utarbeta lämpliga studier och annan dokumentation och vilka skall framlägga förslag, som skall behandlas av det verkställande organet;

c) fullgöra sådana andra funktioner som kan anses vara lämpliga enligt bestämmelserna i denna konvention.

3. Det verkställande organet skall utnyttja EMEP:s styrande organ som en integrerad del av tillämpningen av denna konvention, särskilt då det gäller insamling av data och vetenskapligt samarbete.

4. Det verkställande organet skall vid utförandet av sina uppgifter, när så anses vara lämpligt, även använda sig av information från andra relevanta internationella organisationer.

SEKRETARIAT

Artikel 11

ECE:s exekutivsekreterare skall för det verkställande organets räkning utföra följande sekretariatsuppgifter

- a) att sammankalla och förbereda det verkställande organets möten;
- b) att till de avtalsslutande parterna skicka ut rapporter och annan information, som erhållits enligt bestämmelserna i denna konvention;
- c) att utföra de uppgifter som bestämts av det verkställande organet.

ÄNDRINGAR AV KONVENTIONEN

Artikel 12

1. Varje avtalsslutande part får inkomma med förslag om ändringar av denna konvention.

2. Texter till föreslagna ändringar skall skriftligen inlämnas till ECE:s exekutivsekreterare, som skall vidarebefordra dem till alla avtalsslutande parter. Det verkställande organet skall behandla de föreslagna ändringarna vid nästkommande årsmöte under förutsättning att sådana förslag har skickats ut till de avtalsslutande parterna av ECE:s exekutivsekreterare minst nittio dagar i förväg.

3. Ett tillägg till denna konvention skall antagas enhälligt av representanterna för de avtalsslutande parterna och skall för de avtalsslutande parterna, som godtagit den, träda i kraft nittio dagar efter dagen då två tredjedelar av de avtalsslutande parterna hos depositarien har deponerat instrument rörande sitt godkännande. Därefter skall tillägget träda i kraft i förhållande till varje annan avtalsslutande part nittio dagar efter dagen då den avtalsslutande parten deponerar sitt instrument rörande godtagandet av ändringen.

BILÄGGANDE AV TVISTER

Artikel 13

Om tvist uppstår mellan två eller flera avtalsslutande parter i denna konvention beträffande konventionens tolkning eller tillämpning skall dessa försöka finna en lösning genom förhandlingar eller annan av parterna godkänd metod för att bilägga tvisten.

UNDERTECKNANDE

Artikel 14

1. Denna konvention skall vara öppen för undertecknande på Förenta Nationernas Genève-kontor från den 13 till den 16 november 1979 i samband med ett högnivåmöte om miljövård inom ECE:s ram av medlemsstaterna i ECE såväl som av stater med rådgivande ställning i ECE enligt punkt 8 i ekonomiska och sociala rådets (ECOSOC:s) resolution 36 (IV) av den 28 mars 1947 samt av regionala organisationer för ekonomisk integration grundade av suveräna stater som är medlemmar av ECE, och vilka är behöriga att förhandla om samt sluta och tillämpa internationella överenskommelser i frågor omfattade av denna konvention.

2. Sådana regionala organisationer för ekonomisk integration skall i frågor inom deras kompetensområden självständigt utöva de rättigheter och fullgöra de plikter som denna konvention ålägger deras medlemsstater. I sådana fall skall dessa organisationers medlemsstater inte ha rätt att enskilt utöva dessa rättigheter.

RATIFICERING, ANTAGANDE, GODKÄNNANDE OCH ANSLUTNING

Artikel 15

1. Denna konvention skall ratificeras, antagas eller godkännas.
2. Denna konvention skall från den 17 november 1979 vara öppen för anslutning av de stater och organisationer som hänvisats till artikel 14. punkt 1.
3. Instrument avseende ratificering, antagande, godkännande eller anslutning skall deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare, som åtager sig förpliktelse som depositarie.

IKRAFTTRÄDANDE

Artikel 16

1. Denna konvention träder i kraft nittio dagar efter depositionen av det tjugofjärde instrumentet avseende ratifikation, antagande, godkännande eller anslutning.
2. För varje avtalsslutande part som ratificerar, antager eller godkänner denna konvention eller ansluter sig efter depositionen av det tjugofjärde instrumentet avseende ratifikation, antagande, godkännande eller anslutning, skall konventionen träda i kraft nittio dagar efter dagen då sådan avtalsslutande part deponerat sitt instrument.

FRÄNTRÄDANDE

Artikel 17

När som helst efter utgången av fem år räknat från dagen för denna konventions ikraftträdande i förhållande till en avtalsslutande part kan denna frånträda konventionen genom skriftlig underrättelse till depositarien. Frånträdet träder i kraft nittio dagar efter det att depositarien mottagit den.

AUTENTISKA TEXTER

Artikel 18

Originalen till denna konvention, där de engelska, franska och ryska texterna äger lika vitsord, skall deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade undertecknat denna konvention.

Som skedde i Genève, den 13 november 1980.

RESOLUTION OM LÅNGVÄGA GRÄNSÖVERSKRIDANDE LUFTFÖRORENINGAR

Signatärstaterna till konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar av den 13 november 1979,

1. *beslutar* att de inom ramen för ECE och dess miljökommitté skall så snart som möjligt och interimistiskt inleda en provisorisk tillämpning av konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar; de förbinder sig att i möjligaste mån uppfylla de förpliktelser som konventionen ålägger dem i avvaktan på dess ikraftträdande;

2. *enas om* att ECE och dess exekutivsekreterare skall ges nödvändig

befogenhet att ställa ett adekvat sekretariat till förfogande och inom ramen för den befintliga budgetstrukturen ställa erforderliga finansiella medel till disposition;

3. *beslutar* vidare att utan dröjsmål utveckla samarbete beträffande problemområden inom konventionens ram. De skall särskilt försöka samordna sina åtgärdsprogram och strategier för bekämpning av luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar;

4. *förklarar* att sådana strategier och åtgärdsprogram skall ha som syfte att begränsa och så långt som möjligt gradvis minska och förhindra luftföroreningar, innefattande långväga gränsöverskridande luftföroreningar. De skall tillämpas gradvis och det utsedda behöriga organet skall regelbundet granska framsteg som gjorts på nationell nivå. I detta syfte skall signatärstaterna därför ge högsta prioritet åt färdigställande av ett dokument som redovisar varje signatärstats strategier och åtgärdsprogram för bekämpning av luftföroreningar förorsakade av svavelföreningar.

Remissyttrandena

Konventionstexten har remitterats till socialstyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), universitets- och högskoleämberbetet (UHÄ), lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk (SNV), koncessionsnämnden för miljöskydd, naturvetenskapliga forskningsrådet (NRF), Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län, Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL), Svenska kommunförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges industriförbund, Svenska petroleuminstitutet, Sveriges fritidsfiskares riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund samt Lantbrukarnas riksförbund (LRF). IVL, Sveriges industriförbund och Svenska petroleuminstitutet har inte begagnat tillfället att yttra sig. Remissen har skett främst för att få underlag för en bedömning om konventionen bör ratificeras av Sverige. Remissammanställningen är uppdelad i två avsnitt, ett om försurningsproblemet i Sverige och nationella svenska åtgärder och ett om internationellt samarbete och konventionen.

1 Försurningsproblemet i Sverige och nationella svenska åtgärder

Statens naturvårdsverk: Försurningsläget i Sverige är mycket allvarligt. 20 000 sjöar får under våren kritiskt låga pH-värden (pH 5,5). Ungefär 20 % av Sveriges sjöareal, de fyra stora sjöarna oräknade, är försurade eller försurningshotade. I vissa områden finns också farhågor för markens produktionsförmåga och grundvattnets kvalitet. Utsläpp i andra länder av framför allt svaveloxider men även kväveoxider bidrar i hög grad till förhållandena men utsläpp i vårt eget land och även andra åtgärder i samhället som de ökade barrskogsarealerna spelar roll. Om inte radikala åtgärder vidtas finns risk att mycket stora försurningsproblem både direkta och indirekta, t. ex. genom metallförgiftning av mark och vatten, kommer att uppstå vid sekelskiftet. Det finns bara begränsade områden (delar av Skåne, Östergötland, Västergötland, Uppland och områdena kring Siljan och Storsjön) där motståndskraften mot försurningen är god.

Flera undersökningar pågår för att studera om andra luftföroreningar än svavel- och kväveoxider transporteras på långa avstånd till Sverige från andra länder. Det gäller ozon och flera metaller som kvicksilver, bly och kadmium samt stabila organiska ämnen som polycykliska kolväten. Klara indikationer föreligger att vi i Sverige får bidrag av betydelse från andra länder vad gäller dessa föroreningar.

Skogsstyrelsen: Som skogsstyrelsen framfört i flera yttranden i dessa frågor är det framför allt svavelnedfallet som för skogsbrukets del vållar problem i form av minskad skogsproduktion.

Det brådskar med åtgärder. Svensk skogsmark har stor buffringsförmåga men när väl en förändring sker kan den ske snabbt och skadeverkningarna kan bli svåra om inte rent av omöjliga att reparera.

Lantbruksstyrelsen: Lantbruksstyrelsen har i ett flertal remissyttranden angående lokaliseringsprovning enligt 136 a § byggnadslagen och konces-

sionsprövning enligt miljöskyddslagen samt i remissyttrande över utredningen (Ds Jo 1976:2) Mindre svavel – Bättre miljö påtalat riskerna för produktionsbortfall inom lantbruk och trädgårdsnäring till följd av de ökade utsläppen av luftföroreningar, främst svavelföreningar.

Fiskeristyrelsen: Fisken och fisket i svenska sjöar och vattendrag är i dag ett av de största separata intressen som lider skada av den försurnings-situation som till största delen är ett resultat av luftföroreningar förorsaka-de av svavelföreningar. Här kan särskilt nämnas effekter på bestånden av laxfiskar och kräfter samt därmed sammanhängande negativa konsekven-ser för allmänhetens fritidsfiske.

Sveriges lantbruksuniversitet: Transport och deposition av luftförore-ningar i form av bl. a. sura substanser, oavsett deras ursprung, måste anses som ett av våra stora miljöproblem med för framtiden icke helt överblick-bara konsekvenser för vår hälsa, miljö och areella näringar. Det är numera klarlagt och internationellt accepterat att transporter av luftföroreningar över gränser sker medan det däremot råder stora åsiktsskillnader beträff-ande deras effekter, vilka är väsentligen svårare att fastställa liksom i fråga om de ekonomiska konsekvenserna.

Av grundläggande betydelse är att en bred och allsidig syn på transport, deposition och effekter av luftföroreningar kommer till stånd. Det är vä-sentligt att kunna tolka t. ex. andelen av den genom människans verksam-het betingade försurningen i relation till den försurning som normalt sker under ett landskaps utveckling samt genom olika markutnyttjande och skötselåtgärder. Med detta allsidiga synsätt är det också viktigt att konsta-tera att forskning och analys inte enbart får syssla med svavel och dess föreningar ur försurningssynpunkt. Man måste också beakta andra för-eningar som primärt eller sekundärt bidrar till försurning. På samma sätt är det viktigt att behandla ämnen som kan ge upphov till förstärkta samspels-effekter t. ex. mellan svaveldioxid, kväveoxider och ozon. Vidare bör transport och deposition av tungmetaller liksom organiska mikroförening-ar vara med i ett långsiktigt perspektiv.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelserna i de sju södra länen har lagt fram en rapport angående vissa försurnings- och tungmetallproblem i sydlänen. Av rapporten framgår bl. a. att områden med försurningshotade och försurningskänsliga sjöar utgör mer än 25 000 km² eller mer än hälften av sydlänens yta. Den luftburna tillförseln av sura svavel- och kväveför-eningar och tungmetaller har inom regionen fem- till tiodubblats jämfört med tidigare sekel. Kvicksilverhalten i fisk har ökat bl. a. på grund av sjunkande pH-värde i sjöarna. I rapporten framhålls också att svavelned-fallet från inhemska utsläpp endast utgör en fjärdedel av det totala nedfal-let i sydlänen.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har i samarbete med en särskilt utsedd arbetsgrupp lagt fram en rapport om försurningsläget i länet. Av rapporten framgår att försurningssituationen är allvarlig i Nissans inom länet belägna avrinningsområde och främst i de sydvästra delarna av detta. Även Lagans avrinningsområde uppvisar en tydlig försurning i sina inom länet västligaste delar.

I rapporten föreslås åtgärder i form av kalkning i 31 sjöar där försur-nings-situationen är akut. Kostnaderna för kalkningsåtgärderna har beräk-nats till 12 milj. kr. I rapporten framhålls att orsaken till försurningen av luftens nederbörd och som en följd därav försurning av sjöar och vatten-drag är eldningen med fossila bränslen såsom olja och kol som innehåller svavel. Vid eldning med bränslen oxideras en del av luftens kväve till

kväveoxider. I likhet med vad som sker med svaveldioxiden oxideras kväveoxiderna i atmosfären och faller ned som nitrater, salpetersyrighet och salpetersyra. Kväveoxidutsläppen i Europa ökar snabbare än svaveldioxidutsläppen. Bl. a. i Nederländerna har man beräknat att utsläppen kommer att fördubblas mellan åren 1970 och 1985. Svavelhalten i nederbörden beräknas ha ökat med 2–3 % per år sedan 1950-talet medan nitrathalten har ökat med ca 5 % per år. Kväveoxidutsläppen bidrar till försurning av mark och vatten.

I Mark och Vatten II berörs under avsnittet miljöpåverkan av olika föreningar även försurningsituationen. När det gäller försurningskänsliga områden lämnas i utredningen förslag till restriktioner för vissa verksamheter inom geografiskt angränsande områden. Som riktlinjer föreslås att försurande utsläpp från nya källor inte skall tillåtas om de i väsentlig utsträckning påverkar försurningskänsliga områden i Kronobergs, Blekinge, Hallands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. I remissarbetet över utredningen Mark och Vatten II torde länsstyrelsen komma att överväga att föreslå att detta område skall utvidgas att även omfatta Jönköpings län eller del därav.

De utredningar, som gjorts beträffande försurningen, omfattar hittills i huvudsak inverkan på sjöar och vattendrag. Det är angeläget att i det fortsatta forsknings- och undersökningsarbetet även klarläggs försurningens inverkan på åkermark och skogsbruksmark.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Länsstyrelserna i länen F–N (utom Gotland) har redovisat den utomordentligt allvarliga luftföroreningen och vissa nödvändiga åtgärder i "Rapport angående vissa försurnings- och tungmetallproblem i sydlänen" 1979-04-30. Där framgår bl. a. att

- områdena med försurningshotade och -känsliga sjöar utgör 25 000 km² eller mer än hälften av sydlänens yta,
- den luftburna tillförseln av sura svavel- och kväveföreningar och av metaller som bly, kadmium, kvicksilver, nickel, vanadin och zink har fem- till tiodubblats gentemot tidigare sekel, samt att särskilt stort nedfall av ammonium noterats i Halland och av vanadin omkring oljekraftverket i Karlshamn,
- kvicksilverhalten i fisk ökar med sjunkande pH-värde i vattnet,
- svavelnedfallet från inhemska utsläpp utgör en fjärdedel av det totala i sydlänen,
- de beslutade begränsningarna av svavelutsläppen från fossila bränslen (SFS 1979:672) kommer att innebära endast en liten minskning av nedfallet över Sydsverige.

Den anläggning som förorenar luften i Kronobergs län mest är oljekraftverket i Karlshamn. Vid en kommande omprövning enligt miljöskyddslagen av den verksamheten torde det bli självklart för koncessionsnämnden att överväga hårda begränsningar för utsläpp av svavel och metaller. Ett tilltänkt kolkraftverk i Karlshamn prövas f. n. av regeringen med avseende på lokaliseringens tillåtlighet enligt byggnadslagen. Skulle regeringen tillåta verksamheten bör den samtidigt föreskriva särskilt små mängder av föroreningar i den utgående röken genom avsvavling och effektiv filtrering eller motsvarande. Ett sådant åläggande vore enligt länsstyrelsens mening inte bara av mycket stor betydelse för länet utan också en utmärkt demonstration av god vilja från Sveriges sida gentemot övriga konventionsstater.

Länsstyrelsen i Blekinge län: För Blekinges del är försurningsituationen synnerligen allvarlig. Av länets ca 1 200 sjöar betraktas 28 % som akut försurningshotade och i behov av omedelbara åtgärder. Bl. a. har

försurningen medfört en stark förhöjning av aluminiumhalten med risk för skador på sjöarnas naturliga fiskbestånd. För att på lämpligt sätt hantera denna för länet allvarliga situation tillsätter länsstyrelsen nu en särskild ledningsgrupp för försurningsproblemen i länet.

Länsstyrelsen i Hallands län: Hallands län är hårt drabbat av långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Depositionen av svavel är ca 2 gram per m² och år vilket innebär en mycket kraftig belastning på sjöar och vattendrag. På sikt kommer svaveldepositionen också att påverka markförhållandena vilket bl. a. kan leda till en minskad skogstillväxt. Länsstyrelsen har i olika sammanhang påpekat att de kalkningsåtgärder som vidtagits mot försurningen av våra vatten endast kan ses som nödåtgärder genom vilka vissa värdefulla fiskbestånd kan räddas. För att undvika en ohållbar situation i framtiden måste det ske en kraftig minskning av luftföroreningsbelastningen dvs. man måste angripa orsakerna till försurningen och inte symptomen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Stora mängder svavel och andra förorenande ämnen har i flera decennier drabbat Sverige som nedfall från luften. Till de värst drabbade områdena hör Västsverige. Färsk undersökningar bekräftar på ett alarmerande sätt att t. o. m. grundvattnet är försurat. Det sura vattnets förmåga att lösa ut metaller t.ex. bly, aluminium och kvicksilver, som finns lagrade i marken kan innebära en allvarlig hälsorisk för människor.

Insikten om luftföroreningarnas skadeverkningar har kommit sent. Insatserna mot luftföroreningar har därför inte prioriterats på samma sätt som arbetet med vattenföroreningar. Ca 10 000 av luftburna föroreningar försurade svenska sjöar och ungefär lika många hotade, är en del av det pris vi får betala för hittills gjorda utsläpp.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Det sura nedfallet har negativt påverkat organismsamhällena i ca 20 000 svenska sjöar. I Skaraborgs län är Tivedenområdet hårt drabbat av försurning – men även ovanpå platåbergen och i Hökensåsområdet återfinns många försurade sjöar.

Det sura nedfallet ökar också markförsurningen vilket bl. a. leder till att allt större kalkgivor måste användas i åkerbruket och att skogsproduktionen kan påverkas negativt.

Länsstyrelsen i Örebro län: Omfattande undersökningar i Örebro län har visat att omkring 80 % av antalet sjöar i länet är försurade eller försurningshotade. Huvudanledningen till detta är sannolikt luftburna föroreningar främst svaveldioxid. Trots att svaveldioxidutsläppen inom länet, genom minskad svavelhalt i eldningsolja och åtgärder inom industrin torde ha halverats sedan år 1975 har antalet försurade sjöar ökat under de senaste åren. Detta visar att det sura nedfallet till stor del härstammar från långt bort belägna källor.

För att motverka allvarliga störningar i de värdefullaste vattnen har omfattande kalkningsinsatser gjorts och nya kalkningar planeras. För Örebro län har kalkningsbehovet för den närmaste femårsperioden beräknats motsvara en kostnad av 20 milj. kr. Tillgängliga resurser har dock varit betydligt mindre. Även om resultaten där kalkning gjorts varit goda är det inte sannolikt att man på sikt kan bära kostnaderna för att rädda alla vatten av betydelse. Trots motåtgärder är det därför troligt att ytterligare ett stort antal sjöar kommer att försuras. Försurningen har visats mycket starkt påverka betingelserna för sjöarnas organismer. Minskad produktion och fiskdöd hör till de allvarligaste.

Man har vidare visat att försurningen påverkar sjöarnas metalloomsätt-

ning. Samband mellan vattnets surhetsgrad och halten av kvicksilver och kadmium i fiskkött är konstaterat i flera fall. Därigenom befaras påverkan på människors hälsa.

I närbelägna län har genom undersökningar av brunnsvatten fastlagts att försurning av grundvatten ägt rum i flera områden. Det kan därför inte uteslutas att luftföroreningar på sikt kan äventyra tillgången till konsumtionsvatten av tillfredsställande kvalitet i delar av Örebro län.

Svenska kommunförbundet: Svavelutsläpp vid förbränning av eldningsolja m. m. och den ökade försurningen på grund härav har fått en sådan omfattning i vårt land att det framstår som synnerligen angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas för att åstadkomma lösningar på problemen.

Sveriges fiskares riksförbund: Föroreningar genom nedfallet av svavel-föroreningar är ett stort hot mot fisket. F. n. har speciellt insjöfisket stora problem genom dessa föroreningar och varje åtgärd är välkommen.

Sveriges fritidsfiskares riksförbund: Dagens i särklass största svenska miljö- och fiskevårdsproblem är den alltmer tilltagande försurningen av våra sjöar och strömvatten. Om denna utveckling inte kan hejdas riskerar med all sannolikhet inemot hälften av Sveriges inlandsfiskevatten att förlora sina bestånd helt utslagna. Inte minst för det svenska fritidsfisket är detta en katastrof av gigantiska mått.

Lantbrukarnas riksförbund: Den fortgående försurningen håller på att bli en katastrof för lantbruket inom sådana områden som utsätts för stora svavelnedfall. Försämrade produktionsmöjligheter på åkerjord, i skog samt i sjöar och vattendrag, kraftigt ökade kostnader för korrosion och annan materialförorening samt även hälsomässiga indikationer talar för behovet av kraftfulla åtgärder mot utsläpp av försurande ämnen.

2 Internationellt samarbete och konventionen

Statens naturvårdsverk: Den nu underskrivna konventionen utgör en mycket betydelsefull del av de olika verksamheter som måste bedrivas för att förbättra föroreningssituationen särskilt vad gäller försurning av mark och vatten. Det måste emellertid understrykas att konventionen inte innehåller några åtaganden om åtgärder men den ger möjligheter till fortsatta förhandlingar. Man kan redan nu förutskicka att dessa förhandlingar kommer att bli svåra med hänsyn till bl. a. de ofta kostnadskrävande utsläppsbegränsande åtgärder som erfordras. Skall man kunna åstadkomma resultat fördras därför att ordentliga resurser avsätts för arbetet.

Med hänvisning till vad som framförts tillstyrker naturvårdsverket ratificering av konventionen.

Koncessionsnämnden för miljöskydd: Koncessionsnämnden finner inte anledning till erinring mot konventionen och tillstyrker därför ratificering. Nämnden uttalar som sin allmänna mening att det bör vara en strävan att inom ramen för nu förevarande konvention och samarbetet inom ECE nå än längre i fråga om konkreta åtaganden.

Skogsstyrelsen: Eftersom största delen av de luftföroreningar som hamnar på svensk mark härrör från utländska källor är det synnerligen angeläget att länder inom Europa i en konvention träffar avtal om en begränsning av utsläppen.

Konventionen synes täcka in alla sidor av problemet dvs. åtgärder, forskning, information, utveckling, samarbetsproblem och verkställighet.

Mer konkreta mål borde dock uppsättas. Ett första mål bör vara att icke tillåta ökning av utsläppen i något land. Därefter bör ske en successiv nedtrappning av utsläppen. I första hand bör de största producenterna av föroreningar införa begränsningar.

Skogsstyrelsen tillstyrker att Sverige ansluter sig till en konvention om luftföroreningar utformad i enlighet med det remitterade förslaget.

Lantbruksstyrelsen: Eftersom det försurande nedfallet i Sverige till största del härrör från utsläpp i andra länder är det av största vikt att internationellt samarbete utvecklas för att minska och förhindra de långväga gränsöverskridande luftföroreningarna. Lantbruksstyrelsen tillstyrker därför en svensk anslutning till konventionen.

Beträffande den forskning och utveckling som skall bedrivas inom konventionens ram är det från lantbrukssynpunkt särskilt angeläget med undersökningar om de effekter svavel- och kväveföreningar har på försurningen av jordbruks- och skogsmark. En förutsättning för sådana undersökningar är att det nationella stationsnätet för mätning av lokala och fjärrtransporterade luftföroreningar förtätas.

Fiskeristyrelsen: Ett intensivt utbyte av information rörande konsekvenserna för bl. a. sjöar och vattendrag i Skandinavien av utsläpp av svavelföreningar i luften kan medverka till att skapa god motivation för samråd mellan berörda parter. Sådan information är också ett stöd för att aktivt driva på utarbetandet av riktlinjer och strategier för luftvårdande åtgärder och för kvantitativa begränsningar av utsläppen av luftföroreningar.

Fortsatt forskning inom konventionens ämnesområde är av stort värde inte minst för ett effektivt tillvaratagande av fiskets intressen.

Resolutionstextens punkt 4, med sista mening, "I detta syfte skall signatärstaterna därför ge högsta prioritet åt färdigställande av ett dokument som redovisar varje signatärstats strategier och riktlinjer för bekämpning av luftföroreningar förorsakade av svavelföreningar" är av stor vikt för förändring av försurningssituationen. Ett internationellt samarbete som leder till faktiska minskningar av de totala utsläppen av svavelföreningar är den nödvändiga vägen till en varaktig förbättring av försurade sjöar och vattendrag i Sverige.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: SMHI anser att konventionen bör ges en vid tolkning vad avser såväl typ av förorening som verkan. Alltså bör tillämpningen även omfatta kväveföreningar, kolväten och sekundära luftföroreningar. De sistnämnda är särskilt viktiga att beakta vid långväga transport (1a, 1b).

Vad avser verkan bör även ingå långsiktig inverkan på klimatet (1a). Exempel är ökningen av atmosfärens koloxidhalt och uttunnningen av stratosfärens ozonlager vilka anses skulle kunna leda till höjning av temperatur resp. ultraviolett instrålning.

Samverkan mellan luftföroreningar, s.k. synergistiska effekter, bör även beaktas (7d).

Modeller bör användas för att öka förståelse av processerna under själva transporter (7c). Detta innebär att

- man med modellerna skall kunna förutsäga mängd och typ av föroreningar vid olika aktuella eller framtida alternativ vad gäller utsläppen (t. ex. slag, läge, mängd).
- modellerna skall användas för att tolka uppmätta förorenings- och utsläppsdata i relation till meteorologiska data. Detta möjliggör vidgade slutsatser om t. ex. trender ur mätdata från en begränsad tidsperiod.
- modeller bör användas som kan simulera långsiktiga ändringar i klimatet

beroende på utsläppstakt och slag av föroreningar. Endast med sådana modeller kan man flera år fram i tiden förutsäga t. ex. om och i så fall hur fort ozonskiktet i stratosfären kommer att förtunnas vid viss utsläppstakt av klorfluormetaner.

Informationsutbytet (8) bör även omfatta resultat från ovannämnda typer av modelltillämpningar.

Artiklarna 8 och 9 bör vidare tolkas så att speciella ansträngningar måste göras för att förenklat beskriva vetenskapliga resultat (som t. ex. mätdata och förutsägelser från modeller) så att de lättare förstås av allmänhet och beslutsfattare.

Socialstyrelsen: Socialstyrelsen finner det mycket positivt att internationellt arbete med målsättningen att lösa problemet med långväga gränsöverskridande luftföroreningar kommer till stånd. Detta innebär inte enbart en förbättring av luftföroreningssituationen på det internationella och nationella planet utan också att verkningarna lokalt från luftföroreningar kommer att minska.

Med den samlade kunskap och erfarenhet av åtgärder inom luftvården som vi har i Sverige anser socialstyrelsen att det är viktigt att Sverige är med i detta internationella samarbete. Genom detta samarbete kan Sverige bl. a. påverka utvecklingen i andra länder och därigenom minska transporten av luftföroreningarna från kontinenten till Sverige.

Vidare är det viktigt att alla nationers samlade resurser, både tekniska och vetenskapliga, utnyttjas för att eliminera utsläppen av luftföroreningarna.

Socialstyrelsen får därför tillstyrka att Sverige ratificerar rubricerade konvention.

Uppsala universitet (i UHÄ:s yttrande): Tillkomsten av en konvention på detta område måste hälsas med tillfredsställelse. Det får betraktas som ett viktigt framsteg i det internationella samarbetet att man nu är beredd att erkänna förekomsten av långdistansspridning av luftföroreningar och att skador kan uppkomma på stora avstånd från föroreningskällan.

Beklagligt är möjligen att man inte kommit längre än att i första hand inrikta sig på svaveldioxid. Konventionen bidrar därmed inte genast till att öka insatserna mot andra svåra föroreningar förorsakade av utsläpp av t. ex. kväveoxider och kolväten. Texten är också i vissa delar så vagt hållen att den förefaller till intet förpliktigande.

Genom anknytning till och utveckling av det Europeiska samarbetsprogrammet EMEP torde dock möjligheter till verkliga framsteg finnas. Tillskapandet av ett verkställande organ inom ECE:s ram måste också ses som ett steg i rätt riktning.

Sammanfattningsvis vill Uppsala universitet som sin uppfattning framföra att de i konventionen föreslagna åtgärderna kan öppna vägen för ett fruktbärande internationellt samarbete på luftvårdens område och tillstyrker därför att Sverige verkar för tillkomsten av denna konvention.

Stockholms universitet (i UHÄ:s yttrande): Rektorsämbetet vid Stockholms universitet anser att konventionen inte är särskilt bindande i sakfrågan, dvs. en minskning av svavelutsläppen. Däremot är det glädjande att en så stor majoritet av Europas länder ställt sig bakom konventionen och därmed officiellt erkänt problemets existens och behovet av motåtgärder.

Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR): Det är utan tvekan ett viktigt steg som tagits när det varit möjligt att nå fram till den konvention som nu föreligger. Man kunde givetvis önska sig att ha nått längre, men arbetet på ett område som detta måste gå stegvis.

För det fortsatta arbetet betonas upprepade gånger i konventionen behovet av vidare forskning. Artikel 7 behandlar ingående dessa frågor. NFR vill understryka att det därvid krävs såväl grundforskningsinsatser som insatser av mer tillämpat slag och det är naturligt att det är de senare som främst betonas i konventionen. En vidgad samverkan berörda länder emellan i detta sammanhang är angelägen och blir kostnadskrävande, inte minst när det gäller de mätprogram som kan behövas. Det är i detta sammanhang viktigt att ta vara på den teoretiska utvecklingen på området, stödd inte minst av NFR, för att sådana program skall bli utformade med utgångspunkt från klart vetenskapliga problemformuleringar. En vidare forskning på detta område kan komma att kräva betydande resurser.

Det är naturligt att arbetet i första omgången främst knyts till frågan om svavlets långväga spridning. Det är emellertid enligt NFR:s uppfattning viktigt att snarast vidga arbetet också till frågor om andra luftburna föroreningar och de utsläppsmönster som kan tänkas växa fram i Europa på grund av den vidare industriella utvecklingen och användningen av syntetiska kemikalier i jord- och skogsbruk. Det bör noteras att många andra slags utsläpp troligen har liknande spridnings- och depositionsmonster som de som numera är någorlunda väl kända för svavel.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen anser det synnerligen angeläget att det internationella samarbetet intensifieras när det gäller rubricerade föroreningar och välkomnar därför varmt den aktuella konventionen. Särskilt värdefullt är att samarbetet förutom forskning, utveckling och informationsutbyte även innefattar luftvårdande åtgärder. Föreliggande konvention bör förhoppningsvis kunna fungera som ett första steg mot den nödvändiga internationella förståelse och solidaritet som behövs för att avhjälpa den pågående försurningen av mark och vatten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Till skillnad från den miljöskyddskonvention, som de nordiska länderna träffade den 12 februari 1974, har förevarande konvention inga rättsverkningar. Att så är fallet föreligger förståelse för med hänsyn till det stora antalet signatärstater och det relativt stora avståndet staterna emellan. Konventionen bör dock kunna lägga grunden till ett viktigt samarbete mellan staterna i den aktuella frågan. Genom konventionen möjliggörs för staterna att lägga fram förslag t. ex. beträffande högsta tillåtna svavelutsläpp inom vissa känsliga områden i Europa. För Sveriges del och särskilt sydlänens måste denna möjlighet anses vara av stor betydelse. En naturlig följd av uppkommande samarbete torde också bli att de överenskommelser som kan antas följa av konventionen kommer att beaktas vid prövning enligt miljöskyddslagen i Sverige.

I inledningen till konventionen sägs bl. a. att programmet för övervakning och utvärdering av långväga transporter av luftföroreningar i första hand skall avse svaveldioxid men att även andra föroreningar kan bli aktuella. Länsstyrelsen vill här framhålla att en övervakning och utvärdering av transporter av kväveoxider är angelägen. Forsknings- och utvecklingsarbetet som redovisas i artikel 7 bör, som där framhålles, även omfatta inverkan på jordbruk och skogsbruk. För Jönköpings län med stora arealer skog är denna fråga viktig med tanke på skogsbrukets framtid. I artikel 9 berörs bl. a. frågan om övervakningsprogram och upprättande av övervakningsstationer. Sydlänen berörs, som framgår av vad som tidigare sagts, i hög grad av den pågående försurningen. Det är därför angeläget att en eller flera övervakningsstationer upprättas inom denna region. Kontrollen av kemiska beståndsdelar bör därvid omfatta såväl vatten som mark.

Länsstyrelsen finner den föreslagna konventionen angelägen med tanke på Sveriges utsatta läge när det gäller långväga luftföroreningar och tillstyrker ratificering av konventionen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Länsstyrelsen har inte kunnat finna något i konventionstexten som direkt medför en minskning av luftföroreningarna under överskådlig tid. Det ges emellertid fritt utrymme för förslag i den vägen från Sveriges sida, t.ex. preciserade önskemål om lägre svavelhalt i bränslet inom Ruhrdistriktet och andra områden. För att uppnå den "balanserade utveckling" som konventionen talar om vore det rimligt att de fördragsslutande stater som ännu inte gjort det införde minst lika låg svavelhalt i fossilt bränsle som det lagstiftats om i Sverige genom lag och förordning om svavelhaltigt bränsle.

I länet bedrivs en viss försurningsforskning, främst genom insatser av universitetet i Lund och av IVL. Dessa studier bör kunna få bättre förutsättningar genom det underlättade mellanstatliga forskningssamarbete som beslutats. Det är lämpligt att ett större program för forskning om luftförorening byggs upp i länet på grund av länets mycket stora förekomst av vatten i olika stadier av försurning och på grundval av de redan företagna studierna. Närvaron av en kompetent forskningsinstitution, IVL, centralt i länet är ytterligare ett starkt skäl.

Länsstyrelsen ser med tillfredsställelse på konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar som ett steg framåt från FN:s konferens om den mänskliga miljön i Stockholm 1972. Tyvärr måste konstateras att konventionen inte synes ägnad att på kort sikt ge några påtagliga resultat. Men den bör leda till ett meningsfullt mellanstatligt samarbete för att studera och begränsa luftföroreningar. Länsstyrelsen vill i konventionens anda uppmana regeringen att

- snarast efter avtalets ikraftträdande föreslå en internationell begränsning av svavelhalten i rökgaser, om möjligt till högst lagstadgad svensk nivå,
- utfärda klara anvisningar till de myndigheter som ansvarar för prövning enligt miljöskyddslagen om hur såväl nu aktuell konvention som den tidigare nordiska miljöskyddskonventionen skall kunna beaktas vid handläggningen av ärenden om utsläpp av luftföroreningar från anläggningar i Sverige och utlandet,
- uppdra åt berörda myndigheter att snarast igångsätta ett stort program för försurningsforskning inom Kronobergs län.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen finner konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar mycket värdefull med tanke på att hit hörande problemkomplex därmed uppmärksammas på en hög politisk nivå och i FN:s regi. Konventionen förväntas främja samarbetet mellan parterna och leda till en ökad insikt om transport och verkan av luftburna föroreningar. Länsstyrelsen anser det dock nödvändigt att gå vidare med klart definierade förslag till åtgärder.

Länsstyrelsen i Hallands län: Eftersom mellan 70 och 80 % av svaveldepositionen i sydsverige beräknas härröra från utlandet måste minskningar av utsläppen ske såväl inom som utom Sveriges gränser. Den här behandlade konventionen får ses som ett led i en sådan strävan.

De åtgärder som kommer att vidtas för att minska utsläppen av luftföroreningar grundas på vad som anses vara ekonomiskt möjligt och vad som är bästa tillgängliga teknik. En sådan bedömning kan godtas när det gäller redan befintliga anläggningar. Beträffande etablering av nya anläggningar, framför allt inom eller i närheten av områden som är särskilt drabbade av

t. ex. försurning, kan restriktioner av det slag som anges i Mark och Vatten II bli nödvändiga. Det är viktigt att Sverige aktivt arbetar för att ett sådant synsätt accepteras även internationellt. En förutsättning för att arbetet ska ge resultat är givetvis att vi kan visa att vi själva har vidtagit åtgärder i den riktningen.

Länsstyrelsen vill betona vikten av det utbyte mellan konventionens parter av information, forskare och forskningsresultat m. m. som avses ske. Samarbetet bör även omfatta kontroll av miljöförhållandena, samt exempelvis kontinuerlig interkalibrering av metoder. Samarbetet måste vara av sådan art att tvister beträffande miljöförhållandena, t. ex. allvaret i en viss situation, undviks. Det kan nämnas att utvärderingen av försurningssituationen i de skandinaviska länderna, inkl. orsakerna till förhållandet, varit föremål för tvister och meningsskiljaktigheter.

Försurningen utgör, åtminstone på västkusten, vårt kanske allvarligaste miljöproblem i dag. Länsstyrelsen ser därför med tillfredsställelse att man nu träffat en internationell överenskommelse i avsikt att minska utsläppen av bl. a. försurande ämnen. Endast på detta sätt kan man på sikt nå en lösning på försurningsproblemet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Konventionens uttalade vilja till internationell samordning av åtgärder för forskning och kontroll av gränsöverskridande luftföroreningar är väl motiverad men något senkommen. Trots den fördröjda reaktionen är initiativet välkommet och kan säkerligen stimulera till ökat intresse för luftvårdsfrågor och leda till renare luft i framtiden.

Konventionens programförslag inriktar sig nästan uteslutande på svaveldioxid. Med tanke på det stora antalet olika ämnen som finns i de luftföroreningar som transporteras i lufthavet och med hänsyn till de olika miljö- och hälsofaror dessa innebär bör man mer fullständigt angripa problemen.

Förutsättningar måste stegvis skapas för att skapa större kunskaper om såväl partikel- och gasformiga utsläpp samt hur dessa skall minskas. Naturligtvis måste åtgärderna i första hand riktas mot de mest toxiska och miljöfarliga ämnena. Dessas transportvägar, omvandlingsreaktioner och möjliga effekter på människan måste nog studeras och beaktas.

Avslutningsvis anser länsstyrelsen att det är ett stort framsteg ur luftvårdssynpunkt att initiativet till denna konvention har tagits. Det innebär ökade förhoppningar om avsevärt förbättrad lufthygien bl. a. via målmedvetna internationella kontakter. I sin nu föreliggande form innehåller konventionstexten dock ett stort antal oklarheter som kan komma att leda till tolkningssvårigheter och minska de avsedda verkningarna av konventionen.

Eftersom luftrecipienten bildar ett öppet system är det emellertid rimligt att ta hänsyn till den mångfald av substanser som förekommer som föroreningar och de olika riskmoment dessa innebär. Vi menar därför att fokuseringen på svaveldioxidutsläppen inte är godtagbar annat än som en kort inledning till ett avsevärt utvidgat program.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Undertecknandet av föreliggande konvention utgör ett mycket viktigt steg för att minska utsläppen av i första hand svaveldioxid från utsläppskällor på kontinenten. Det omedelbara målet som uppnåtts är ett erkännande av sambandet mellan utsläpp i Centraleuropa och försurningssituationen i Skandinavien. Det är dock svårt att bedöma i vilken omfattning undertecknandet av konventionen verkligen kommer att medföra en minskning av utsläppen. Delvis beror

detta naturligtvis på i vilken takt instrument avseende ratificering, antagande eller godkännande deponeras.

Som i alla internationella konventioner är texten mycket allmänt hållen och innebär i sig inte några direkta åtaganden för att begränsa utsläppen. Detta framgår också tydligt av formuleringarna i artikel 6 "luftvårdande åtgärder". För att konventionen skall ha avsedd effekt är det därför angeläget att Sverige verkar för antagande av tillägg till konventionen i form av protokoll eller annex som anger exempelvis vilka maximala utsläppsnivåer som skall vara uppfyllda inom en viss tid.

För att ha argument för en sådan framställning är det angeläget att forskningen kring försurningens effekter på andra delar av ekosystemet än sjöarna intensifieras. Nyligen presenterade resultat i västsverige pekar exempelvis på att också grundvattnet håller på att påverkas. De långsiktiga effekterna av sådana förändringar är dåligt kända men man har anledning förmoda att det kan ha en storskalig påverkan på markprocesserna med exempelvis effekter på skogstillväxten som följd.

Problemet med den betydande depositionen av tungmetaller såsom kadmium och bly med det atmosfäriska nedfallet bör också uppmärksammas i ett internationellt sammanhang då det är troligt att dessa tungmetaller har samma ursprung som det sura nedfallet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Länsstyrelsen anser det mycket glädjande och betydelsefullt att den föreliggande konventionen har antagits av ett mycket stort antal länder i Europa och vi ser den som ett första och nödvändigt steg mot framtida överenskommelser om nationella riktlinjer och åtgärdsprogram för att nedbringa luftföroreningsutsläppen. I konventionstexten nämns svavelföreningar som den typ av luftföroreningar som i arbetet bör prioriteras. Även om länsstyrelsen delar denna uppfattning anser vi att arbetet inom konventionen också bör behandla andra typer av luftföroreningar som sprids mellan länderna och åstadkommer skada på hälsa och miljö. Sådana luftföroreningar är stoft innehållande metaller, sura kväveföreningar och kolväten. Vi noterar vidare att den bindande konventionstexten endast behandlar utbyte av information, samråd, forskning och kontroll och att endast generella, för länderna inte bindande, textavsnitt innehåller bestämmelser om att informations- och forskningsmaterialet skall användas till att nedbringa luftföroreningsutsläppen.

Enligt länsstyrelsens uppfattning föreligger redan så säkra resultat att arbetet med att upprätta nationella strategier för att minska luftföroreningsutsläppen, bl. a. av svaveldioxid, bör påbörjas omedelbart i många länder. Sverige bör verka för att arbetsgrupperna i konventionens verkställande organ utan dröjsmål påbörjar ett arbete som bör utmynna i förslag till nedskärning av punktutsläpp från såväl gamla som nya emissionskällor i de olika länderna och omfatta, förutom svaveldioxid också andra hälso- och miljöfarliga luftföroreningar. Länsstyrelsen anser således att Sverige bör utnyttja artikel 12 i konventionen och föreslå att det i forsknings- och mätprogrammet även bör ingå bl. a. kolväten och kväveföreningar och att alla stora emissionskällor noggrant kartläggs.

Det sura nedfallets förödande miljöeffekter i vissa delar av Sverige och Norge gör det särskilt angeläget för vårt land att de europeiska länderna nedbringa sina utsläpp. Det är därför i Sveriges intresse att det verkställande organet får ett sekretariat med betydande resurser till sitt förfogande.

Länsstyrelsen i Värmlands län: Försurningsproblemet i landet är så omfattande att alla möjligheter att minska belastningen på miljön av försurande ämnen bör provas.

Helt klart är att en stor del av försurningen beror på långväga transport av föroreningar. Länsstyrelsen anser därför att det kanske viktigaste instrumentet för att hejda den oroande utvecklingen är att träffa internationella överenskommelser av det slag som remitterad konvention utgör.

Länsstyrelsen skulle betrakta det som en betydande framgång för miljöintressena om konventionen accepteras av alla ECE-staterna och vill för sin del instämma i dess lydelse och tillstyrka en ratificering.

Länsstyrelsen i Örebro län: Då det visat sig att luftföroreningarna utgör ett internationellt problem finner länsstyrelsen det glädjande att konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar nu kunnat undertecknas. De undertecknande nationerna har därvid bl. a. dels erkänt förekomsten av skadeverkningar av luftföroreningar, dels bekräftat sin vilja att samordna nationella åtgärder för bekämpning av luftföroreningar.

Regeringen bör kraftfullt medverka till att konventionens verkställande organ inom ECE blir en effektiv organisation vars arbete leder till radikala minskningar av mängden långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Svenska naturskyddsföreningen: Föreningen vill uttrycka sin stora uppskattning av att den svenska regeringen så aktivt har drivit arbetet med denna konvention och att den nu har signerats av åtskilliga länder. Bl. a. med tanke på det ytterst allvarliga miljöproblem som de långväga svavelföroreningarna utgör hoppas föreningen innerligt att konventionen skall kunna utnyttjas för att snabbt och radikalt nedbringa svavelutsläppen i Europa. Föreningen avstår i detta sammanhang från att lämna synpunkter på konventionstexten och anser att Sverige snarast bör ratificera konventionen.

Svenska kommunförbundet: Då endast en del av de svavelföreningar som drabbar landet kan motverkas genom åtgärder på det nationella planet är det enligt styrelsens mening av synnerlig vikt att det även i internationella sammanhang skapas förståelse för behovet av begränsning av svavelutsläpp.

ECE:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar framstår som ett viktigt led i strävandena mot en begränsning av svavelutsläppen inom Europa.

Sveriges fiskares riksförbund: Den föreslagna konventionstexten speglar mer av goda föresatser än konkreta åtgärder, men måste ändå ses som ett stort framsteg.

Sveriges fritidsfiskares riksförbund: Förbundet finner det i hög grad glädjande att denna europeiska konvention äntligen kommit till stånd. Som från förbundets sida i olika sammanhang betonats, senast vid den internationella försurningskonferens som förbundet med ekonomiskt stöd av jordbruksdepartementet anordnade hösten 1979 i syfte att informera europeiska massmedia om den svenska försurningssituationen, utgör en sådan konvention den nödvändiga grundvalen för gemensamma europeiska ansträngningar att nedbringa svavelutsläppen.

Förbundet är dock väl medvetet om att konventionen i sin nuvarande form inte innebär några för signatärstaterna bindande förpliktelser eller konkreta åtaganden vad gäller successiv nertrappning av de försurande utsläppen. Förbundet finner det därför ytterst angeläget att man från svensk sida med kraft verkar för att föreskrifter om sådan nedtrappning införes.

Alltjämt torde det förhålla sig så att den från svensk och norsk sida hävdade uppfattningen om de långväga luftburna utsläppens effekter inte är internationellt helt accepterade. Vad gäller svavelutsläppens påverkan

på våra vatten föreligger visserligen en omfattande bevisning, men beträffande dessas inverkan på skogsproduktionen, grundvattnen och över huvud taget på markförhållandena råder ännu stor osäkerhet. Det är därför av stor vikt att Sverige i det omfattande mät- och forskningsprogram som rekommenderas i konventionen framför allt inriktar sig på ovannämnda aspekter och att resurser härför skapas. Förbundet anser det också ytterst väsentligt att man från svensk sida verkar för att sådant samråd som skisseras i konventionens artikel 5 verkligen sker på tidigt stadium rörande anläggningar i Europa som medför eller riskerar medföra ytterligare långväga utsläpp, samt att den i konventionen rekommenderade bästa och mest resurssnåla tekniken utnyttjas för att reducera utsläppen vid nya anläggningar.

Förbundet vill betona nödvändigheten av att det i artikel 9 skisserade omfattande övervakningsprogrammet (EMEP) snarast kommer till stånd och ytterligare utvecklas.

Då Sverige (tillsammans med Norge) står för de initiativ och större delen av det internationella arbete som nu lett till ifrågavarande konvention, finner förbundet slutligen det helt nödvändigt att, om trovärdigheten i våra strävanden inte skall ifrågasättas, vårt land föregår med bästa tänkbara exempel vad gäller svavelnertrappning. Den år 1984 riksomfattande 1-procentsregeln för svavelhaltiga brännoljor bör endast ses som ett första steg på vägen. Inom i varje fall de svårast försurningsdrabbade områdena bör en ännu lägre svavelprocent stipuleras. Vidare måste bästa tillgängliga metod för rökgasrening snarast införas. Detta inte endast vad gäller eventuella nya kol- och oljeanläggningar utan också i de befintliga.

Självfallet är den inhemska kraftiga svavelnertrappningen ingalunda enbart befogad av nämnda "trovärdighetsskäl". Även om för vårt land huvuddelen av de försurande utsläppen främst kommer från England och kontinenten finns det också områden där försurningen främst beror på svavelutsläpp från inhemska källor.

Lantbrukarnas riksförbund: Det är bekant för LRF att en stor del av de svavelföreningar som faller ned över Sverige härrör från andra länder, liksom att svavelutsläpp i Sverige kan medföra skada i andra länder. LRF har i ett flertal remissyttranden och framställningar krävt dels åtgärder för att begränsa utsläpp i Sverige, dels åtgärder för att minska skador från nedfall och dels att de svenska statsmakterna skall ta initiativ till internationella överenskommelser för att begränsa de gränsöverskridande luftföroreningarna.

LRF noterar att det föreliggande förslaget ligger i linje med de framförda kraven. LRF utgår från att förslaget är formulerat i enlighet med gängse konventioner och tar för sin del inte ställning till enskilda formuleringar, men noterar dock att innehållet kan revideras allteftersom undertecknarna kan enas om förändringar.

Avslutningsvis vill LRF påminna om andra typer av gränsöverskridande föroreningar vilka också kan ha menlig inverkan på flora och fauna samt på hälsa och produktionsvillkor i andra länder. De föroreningar som man syftar på är i första hand PCB, vissa metallföreningar samt radioaktiva ämnen. LRF förutsätter att även dessa problem uppmärksammas och tillstyrker ett vidgat internationellt samarbete för att begränsa de gränsöverskridande luftföroreningarna.